

ארדואן מול טראמפ: נקודות מחלוקת מרכזיות ביחסים בין אנקרה לווינגטון

20.02.2025 | נועה לזימי | written by

עיקרי הדברים:

- הסוגיה הבווערת ביותר בימים אלו היא חזון הרילוקיישן של טראמפ לתושבי עזה ובנייתה מחדש כ"ריבירה של המזרח התיכון". טורקיה עשויה להשתמש במעמדה בנאט"ו כאמצעי להפעלת לחץ על גורמים בממשל האמריקאי לסיכול התוכנית.
 - בשיח מול הממשל ישראל תידרש להדגיש את תמיכתה המקיפה של טורקיה בארגון הטרור ולא לאפשר ללחציה לגרום לטראמפ לזנוח את התוכנית ולהשאיר אותה כאיום גרידא על חמאס.
 - לשמחתה של אנקרה, גורמים בפנטגון מגבשים תוכנית להסגת כל הכוחות האמריקניים הפרוסים בסוריה ותומכים בקואליציה הצבאית בהנהגת ה-YPG, אויביה המרים של אנקרה.
 - נסיגה אמריקאית תקל על התבססותם של אסלאמיסטים פרו-טורקיים וכוחות עוינים אחרים בירדן השכנה. לכן חשוב שישראל תתעקש על השארת חלק מהכוחות האמריקניים במשולש הגבולות סוריה-עיראק-ירדן.
- לאחר ניצחונו של טראמפ בבחירות לנשיאות, כינה אותו נשיא טורקיה "חבר" והזמין אותו לביקור. למרות העובדה שבעבר התגאו השניים בקשרי העבודה הטובים שלהם, והיו נראים מקורבים ומיודדים, סוגיות אחדות עמדו לרועץ ביניהם במהלך כהונתו הראשונה של טראמפ. כעת, עם פתיחת כהונתו השנייה בבית הלבן, כמה מסוגיות מפתח אלו עדיין נותרו על הפרק, לצד היווצרותם של מתחים חדשים, ולאילו עשויות להיות השלכות על ישראל בזירות השונות.
- הסוגיה הבווערת ביותר בימים אלו היא חזון הרילוקיישן של טראמפ לתושבי עזה ובנייתה מחדש כ"ריבירה של המזרח התיכון". במסגרת התוכנית טראמפ אף הציע ליישב חלק מהפליטים העזתיים בסומלילנד, שהיא בעלת ברית של הטורקים. כצפוי, תגובתה הנזעמת של טורקיה לא איחרה לבוא. נשיא טורקיה אמר כי התוכנית אינה "ראויה לדיון" והוסיף כי ל"אף אחד אין סמכות להוציא את הפלסטינים ממולדתם". ארדואן, תומך חמאס מובהק, החותר להציג את עצמו כנושא דגל המאבק הפלסטיני, אינו צפוי לעבור על הנושא בשתיקה. טורקיה עשויה להשתמש במעמדה כמדינה בעלת הצבא השני בגודלו בנאט"ו (אחרי ארה"ב) כאמצעי להפעלת לחץ על גורמים בממשל האמריקאי לסיכול התוכנית. לנוכח ההתנגדות הרבה שעוררו הצהרותיו של טראמפ לגבי עזה גם בקרב מדינות ערב המתונות, וכן חברות נאט"ו נוספות כמו גרמניה הדוחפות יחד עם טורקיה להחייאת פתרון שתי המדינות, ישראל תידרש לעשות את מרב

המאמצים מול הממשל שלא לאפשר ללחצים הללו לגרום לטראמפ לזנוח את התוכנית ולהשאיר אותה כאיום גרידא על חמאס.

בהקשר זה, מומלץ לישראל להדגיש את תמיכתה המקיפה של טורקיה בארגון הטרור אשר אפשרה את התעצמותו, בייחוד הפיננסית, וכתוצאה מכך את הוצאתה לפועל של מתקפת ה-7 באוקטובר. הטבח שביצע חמאס ביישובי הדרום לא הביא לשינוי במדיניות הטורקית כלפי החמאס. אדרבה, טורקיה המשיכה בהידוק הקשרים עם הנהגת הארגון ורואה בו מועמד לגיטימי להנהגת האוכלוסייה הפלסטינית, בניגוד מוחלט לחזון האמריקאי והישראלי ל"יום שאחרי".

זירה נוספת שבה התגלעו מתחים בין אנקרה לווינגטון היא סוריה. כבר כמעט עשור ארה"ב תומכת בארגון "הכוחות הסוריים הדמוקרטיים" (SDF), מעין ברית צבאית המורכבת מקבוצות מורדים שונות שהתאגדו במטרה להילחם בארגוני טרור כמו דאע"ש. את הקואליציה מוביל הארגון "היחידות להגנת העם" (YPG), המזוהה עם אויביה המרים של אנקרה מבית, ה-PKK, והיא כוללת גם כמה קבוצות אופוזיציה. במהלך השנים נלחמו ה-SDF גם בצבא הסורי נאמן אסד, וכן בכוחות ובארגונים פרו-טורקיים בתגובה לניסיונותיה של אנקרה לפרק את האוטונומיות הכורדיות בצפון סוריה ועיראק.

ב-2019, לנוכח הכנות לקראת פלישה של אנקרה לסוריה, העדיף טראמפ לא להתערב והורה על הסגת חלק מהכוחות האמריקניים מצפון סוריה ² צעד שגרר ביקורת חריפה מבית ומחוץ, בטענה שמדובר בבגידה קשה בבעלי בריתה הכורדיים של ווינגטון. יחד עם זאת, זמן קצר לאחר המהלך שיגר טראמפ איום לארדואן שאם יממש את כוונותיו תהרוס ארה"ב את הכלכלה הטורקית. בהמשך הוא אף חתם על צו נשיאותי שהטיל סנקציות על בכירים טורקים, העלה את המכסים על פלדה טורקית ל-50% ועצר באופן מיידי את המשא ומתן עם טורקיה בענייני מסחר.

לשמחתה של אנקרה, אותו טראמפ נשמע כיום פחות מהוסס בנוגע להשארת הכוחות האמריקניים שתומכים בכורדים בסוריה. ארה"ב מחזיקה בכ-900 חיילים בסוריה במטרה להדוף את דאע"ש ומליציות פרו-איראניות, מרביתם פרוסים בצפון-מזרח סוריה, בנוסף לנוכחות צבאית בבסיס א-תנף, סמוך לגבול המשולש סוריה-ירדן-עיראק. טראמפ חרט על דגלו לסיים מלחמות ולא לפתוח בחדשות, ולמקד את המשאבים האמריקניים בצמיחתה של החברה והכלכלה, מטרה הכרוכה בהפסקת חלק ניכר מהמעורבות האמריקאית מעבר לים, כולל בסוריה. בהתאם לכך, גורמים בפנטגון מגבשים תוכנית להסגת כל הכוחות האמריקניים הפרוסים בסוריה, מהלך שצפוי להיארך עד כשלושה חודשים.

מבחינת ישראל מדובר בחדשות רעות, שכן נסיגה אמריקאית תקל על התבססותם של אסלאמיסטים פרו-טורקיים וכוחות עוינים אחרים בירדן השכנה, שכבר כיום מאוימת על ידי איראן החותרת להפלת המשטר ותקיפת ישראל מהגדה המזרחית. משכך, חשוב שישראל תתעקש על השארת לפחות חלק מהכוחות האמריקניים במשולש הגבולות סוריה-עיראק-ירדן.

מוקש נוסף שמעיב על יחסי שתי המדינות הוא העובדה שטורקיה, חברת נאט"ו, רכשה מרוסיה את מערכת ההגנה האווירית S400, בניגוד למדיניות החימוש הנהוגה בנאט"ו. מייד לאחר המשלוח הראשון של רכיבי המערכת, ביולי 2019, הכריזה ארה"ב על הסרתה של טורקיה מתוכנית הייצור של מטוסי F-35 וביטלה את המכירה המתוכננת של 100 מטוסים לטורקיה מחשש לזליגה מודיעינית של מידע מסווג של חלקי המטוס לידי הרוסים. ארדואן המשיך בקו לעומתי מול נאט"ו כאשר התנגד במשך תקופה ארוכה לצירופן של שוודיה ופינלנד לברית ההגנה, ונעתר לבסוף ככל הנראה תמורת גזר אמריקאי שהובטח לו: שדרוג הצי האווירי שלו ב-40 מטוסי F-16 חדשים.

לנוכח האמור, נכון תעשה ישראל אם תלחץ על ארה"ב לרסן את התנהלותה המסוכנת של טורקיה, הן בהתייצבותה לצד חמאס והן בזירה הסורית, היכן שהולך ונבנה ציר סוני רדיקלי של האחים המוסלמים בהובלתה ובסיועה של קטר. כאמור, טראמפ נקט בעבר ענישה כלכלית חמורה כלפי הטורקים בכמה הזדמנויות. מעבר לתגובתו לפלישה לסוריה ב-2019, שנה קודם לכן הטיל הנשיא האמריקאי מכסים גבוהים על יבוא אלומיניום ופלדה מטורקיה כאמצעי לחץ לשחרור הכומר האמריקאי אנדרו ברונסון שהיה כלוא בטורקיה. צעד מסוג זה, שהוביל לצניחת הערך של הלירה הטורקית, יכול לשמש מנוף לחץ משמעותי על אנקרה, אשר כלכלתה מתאוששת רק לאחרונה ממשבר כלכלי מתמשך. עוד חשוב יהיה לשים לב שטורקיה אינה זולגת לידידות עם איראן. על אף העוינות ההיסטורית בין השתיים, וכעת במיוחד על רקע פירוק הציר השיעי והיחלשותו בסוריה, השתיים כבר הוכיחו כי הן יודעות להתגבר על המחלוקות ולשתף פעולה בעת הצורך.